

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2007

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B, C, D** na **E**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na swali **moja (1)** kutoka katika kila sehemu **B, C, D** na **E**.
3. Sehemu **A** ina alama 40, sehemu **B, C, D** na **E** zina alama 15 kila moja.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Mkuu wa shule anaamua kubadilisha ratiba ya masomo akiamini kuwa tatizo la ufaulu linatokana na upangaji wa muda. Eleza kwa hoja kama uamuzi huo pekee unaweza kuleta mabadiliko ya kweli katika ujifunzaji wa wanafunzi.

Kubadilisha ratiba ya masomo pekee hakuwezi kuleta mabadiliko ya kweli katika ujifunzaji wa wanafunzi iwapo matatizo mengine ya msingi hayajashughulikiwa. Ingawa upangaji mzuri wa muda unaweza kusaidia kupunguza uchovu na kuongeza umakini wa wanafunzi, ufaulu hutegemea zaidi ubora wa ufundishaji, mbinu zinazotumiwa, na ushiriki wa wanafunzi darasani.

Ujifunzaji huathiriwa pia na motisha ya wanafunzi, mahusiano kati ya walimu na wanafunzi, na matumizi sahihi ya tathmini. Ikiwa ratiba mpya haitakwenda sambamba na maboresho katika mbinu za ufundishaji na mazingira ya kisaikolojia, mabadiliko hayo yatakuwa ya juu juu tu.

Kwa hiyo, ratiba ni kipengele kimoja tu katika mfumo mpana wa elimu. Mabadiliko ya kweli yanahitaji mkabala jumuishi unaohusisha muda, mbinu, tathmini, na mazingira ya ujifunzaji.

2. Kundi la wanafunzi linaonekana kuwa na uwezo sawa darasani lakini linatoa matokeo tofauti sana kwenye kazi za nyumbani. Eleza ni mambo yapi nje ya darasa yanaweza kueleza hali hiyo.

Mazingira ya nyumbani yana mchango mkubwa katika matokeo ya kazi za nyumbani. Wanafunzi wanaotoka katika familia zinazotoa msaada wa kielimu hupata mwongozo, muda, na mazingira mazuri ya kujifunzia, hali inayowawezesha kufanya vizuri zaidi.

Tofauti za majukumu ya nyumbani pia huathiri matokeo. Baadhi ya wanafunzi hubebeshwa majukumu mazito kama kazi za nyumbani au biashara za familia, jambo linalopunguza muda na nguvu ya kufanya kazi za shule.

Upatikanaji wa rasilimali kama vitabu, mwanga, na nafasi tulivu ya kusomea hutofautiana kati ya wanafunzi. Hali hizi huathiri ubora wa kazi za nyumbani licha ya uwezo wa darasani kuwa sawa.

Aidha, motisha binafsi na nidhamu ya kujisomea huweza kutofautiana, na hivyo kuleta tofauti kubwa katika matokeo ya kazi za nyumbani.

3. Shule ina sera kali za nidhamu lakini bado inaendelea kukumbwa na tabia zisizofaa. Eleza kwa nini udhibiti wa tabia hauwezi kufanikiwa bila kuzingatia vipengele vya kisaikolojia.

Udhibiti wa tabia unaotegemea sheria na adhabu pekee hauzingatii sababu za ndani zinazochochea tabia za wanafunzi. Tabia nyingi hutokana na hisia, mahitaji, na hali ya kisaikolojia ya mwanafunzi.

Wanafunzi wenye msongo wa mawazo, kukosa kujiamini, au matatizo ya kifamilia huweza kuonesha tabia zisizofaa kama njia ya kujieleza. Bila kuelewa chanzo cha tabia, adhabu haiwezi kuleta mabadiliko ya kudumu.

Vipengele vya kisaikolojia kama motisha, mahusiano, na usalama wa kihisia ni muhimu katika kujenga nidhamu ya ndani. Wanafunzi wanapohisi kueleweka na kuheshimiwa, huonesha tabia chanya kwa hiari.

Hivyo, udhibiti wa tabia unahitaji kuchanganya sera za nidhamu na uelewa wa kisaikolojia wa wanafunzi.

4. Mwalimu anapima mara kwa mara maendeleo ya wanafunzi lakini hatoi mrejesho wowote. Eleza kwa nini tathmini ya aina hiyo inaweza kushindwa kusaidia ujifunzaji.

Tathmini bila mrejesho hushindwa kumsaidia mwanafunzi kuelewa kiwango chake cha uelewa. Mwanafunzi hajui alipofanya vizuri wala alipokosea, hivyo hana mwelekeo wa kuboresha ujifunzaji wake.

Bila mrejesho, tathmini hubaki kuwa zoezi la kukusanya alama pekee badala ya chombo cha kujifunza. Mwanafunzi huiona tathmini kama mwisho badala ya sehemu ya mchakato wa kujifunza.

Mrejesho humsaidia mwanafunzi kujitathmini na kuchukua hatua za kurekebisha makosa. Kukosekana kwake husababisha kurudia makosa yale yale.

Kwa hiyo, tathmini yenye tija lazima iambatane na mrejesho wa wakati unaoeleweka na unaomjenga mwanafunzi.

5. Katika darasa lenye wanafunzi wengi, mwalimu anachagua kufundisha kwa mhadhara muda wote. Eleza athari za uchaguzi huo kwa wanafunzi wenye mitindo tofauti ya ujifunzaji.

Ufundishaji wa mhadhara huwanufaisha zaidi wanafunzi wanaojifunza kwa kusikiliza. Wanafunzi wanaohitaji kuona, kufanya vitendo, au kujadili hupata ugumu wa kuelewa.

Mitindo tofauti ya ujifunzaji huhitaji mbinu mbalimbali. Kutumia mhadhara pekee huacha baadhi ya wanafunzi bila kushiriki kikamilifu, hali inayopunguza uelewa wao.

Ufundishaji wa mhadhara pia hupunguza ushiriki wa wanafunzi na huongeza uchovu, hasa katika darasa kubwa. Hii huathiri motisha na umakini.

Kwa hiyo, uchaguzi wa mhadhara pekee huongeza pengo la ujifunzaji na kupunguza usawa darasani.

6. Wanafunzi wanapewa vifaa vya kujifunzia lakini hawavitumii ipasavyo. Eleza ni mambo gani yanaweza kuzuia matumizi yenye tija ya rasilimali za elimu.

Ukosefu wa maelekezo sahihi juu ya matumizi ya vifaa huweza kuzuia matumizi yake yenye tija. Wanafunzi wasipoelekezwa jinsi ya kutumia rasilimali, huweza kuzidharau au kuzitumia vibaya.

Motisha hafifu ya kujifunza pia huathiri matumizi ya rasilimali. Mwanafunzi asiyeona thamani ya kujifunza hatothamini hata vifaa vilivyopo.

Mazingira yasiyo rafiki kama uhaba wa muda, kelele, au msongamano huweza kuzuia matumizi bora ya vifaa vya kujifunzia.

Aidha, kukosekana kwa ufuatiliaji na usimamizi kutoka kwa walimu hupunguza uwajibikaji wa wanafunzi katika kutumia rasilimali hizo.

7. Shule ina walimu wenye taaluma nzuri lakini haina ushirikiano wa kitaaluma miongoni mwao. Eleza kwa nini hali hiyo inaweza kuathiri ubora wa ufundishaji.

Ushirikiano wa kitaaluma huwezesha walimu kubadilishana uzoefu, mbinu, na changamoto. Kukosekana kwake husababisha kila mwalimu kufanya kazi kivyake bila kujifunza kutoka kwa wengine.

Walimu wanapokosa ushirikiano, mbinu bora za ufundishaji haziwezi kusambaa kwa urahisi. Hii hupunguza ubunifu na maendeleo ya kitaaluma.

Ushirikiano pia husaidia katika kupanga masomo, tathmini, na ufuatiliaji wa maendeleo ya wanafunzi. Kukosekana kwake huathiri uwiano na ubora wa ufundishaji shuleni.

Kwa hiyo, taaluma nzuri bila ushirikiano hupunguza ufanisi wa jumla wa shule.

8. Nidhamu inayotegemea adhabu imefanikiwa kuleta utulivu wa haraka darasani. Eleza kwa nini matokeo hayo yanaweza kuwa ya muda mfupi.

Nidhamu ya adhabu hudhibiti tabia kwa hofu badala ya uelewa. Wanafunzi hutii kwa sababu ya kuogopa adhabu, si kwa kuelewa umuhimu wa tabia njema.

Pale adhabu inapopungua au kukosekana, tabia zisizofaa hujitokeza tena kwa sababu nidhamu ya ndani haijajengwa.

Adhabu pia huathiri uhusiano kati ya mwalimu na mwanafunzi, na kuondoa hali ya kuaminiana inayohitajika kwa ujifunzaji endelevu.

Hivyo, utulivu unaotokana na adhabu huwa wa muda mfupi na haujengi tabia chanya za kudumu.

9. Baadhi ya wanafunzi hugunduliwa kuwa na changamoto za kujifunza baada ya kufanya vibaya kwenye mtihani wa mwisho. Eleza kwa nini njia hiyo ya utambuzi ni dhaifu kielimu.

Kugundua changamoto za ujifunzaji kupitia mtihani wa mwisho pekee ni kuchelewa sana. Mtihani wa mwisho huonesha matokeo ya mwisho bila kuonesha mchakato wa ujifunzaji.

Njia hii hushindwa kubaini mapema mapungufu ya mwanafunzi, hivyo kukosa fursa ya kutoa msaada wa wakati.

Mitihani ya mwisho pia huathiriwa na hofu, afya, au mazingira ya siku hiyo, na hivyo kutoa picha isiyo kamili ya uwezo wa mwanafunzi.

Kielimu, utambuzi bora unahitaji tathmini endelevu inayofuatilia maendeleo hatua kwa hatua.

10. Mwalimu anazingatia matokeo ya mitihani zaidi kuliko tabia na maendeleo ya mwanafunzi. Eleza athari za mtazamo huo kwa elimu ya jumla.

Kuzingatia matokeo pekee huifanya elimu iwe ya alama badala ya maendeleo ya jumla ya mwanafunzi. Maadili, stadi za kijamii, na utu hupuuziwa.

Mtazamo huu huongeza shinikizo na hofu kwa wanafunzi, na kupunguza furaha ya kujifunza.

Mwanafunzi anaweza kufaulu kitaaluma lakini akakosa maadili, nidhamu, na ujuzi wa maisha.

Kwa hiyo, elimu ya jumla hudhoofika inapozingatia matokeo ya mitihani pekee.

SEHEMU B: SAIKOLOJIA YA ELIMU (Alama 15)

11. Mwalimu anatarajia wanafunzi wote wafikiri kwa kiwango sawa bila kujali umri au uzoefu wao. Kwa kutumia misingi ya Saikolojia ya Elimu, tathmini matarajio hayo na toa mwelekeo sahihi wa kitaalamu.

Saikolojia ya Elimu inaeleza kuwa uwezo wa kufikiri hukua hatua kwa hatua kulingana na umri na uzoefu. Kutarajia wanafunzi wote wafikiri kwa kiwango sawa ni kinyume na misingi ya ukuaji wa kiakili.

Wanafunzi wadogo hutegemea zaidi uzoefu halisi, ilhali wakubwa huweza kufikiri kwa dhana za juu. Kutotambua tofauti hizi husababisha mkanganyiko na kushuka kwa ujifunzaji.

Mwelekeo sahihi wa kitaalamu ni kupanga ufundishaji unaolingana na hatua za ukuaji wa wanafunzi, kwa kuzingatia umri, uzoefu, na uwezo wao.

Hii humwezesha kila mwanafunzi kujifunza kwa ufanisi kulingana na kiwango chake.

12. Mwanafunzi anajiondoa katika shughuli za darasani licha ya kuwa hana matatizo ya kiakili au kimwili. Eleza ni michakato ipi ya kisaikolojia inaweza kueleza tabia hiyo.

Tabia ya kujiondoa inaweza kutokana na motisha hafifu. Mwanafunzi asiyeona thamani au mafanikio katika masomo huacha kushiriki.

Hisia za kukosa kujiamini au hofu ya kushindwa pia huweza kumfanya mwanafunzi ajitenge ili kuepuka aibu.

Mahusiano duni na walimu au wenzao huathiri hali ya kisaikolojia ya mwanafunzi na kupunguza ushiriki wake.

Aidha, uzoefu hasi wa awali unaweza kujenga mtazamo hasi unaomfanya mwanafunzi ajiondoe katika shughuli za darasani.

SEHEMU C: MITAALA NA UFUNDISHAJI (Alama 15)

13.Mtaala unaelekezwa kufundishwa kikamilifu bila kujali hali halisi ya shule. Eleza kwa hoja kwa nini utekelezaji wa aina hiyo unaweza kushindwa kufikia malengo ya elimu.

Utekelezaji wa mtaala bila kuzingatia rasilimali zilizopo husababisha ufundishaji wa kinadharia usio na vitendo. Shule zisizo na vifaa hushindwa kufundisha maudhui ipasavyo.

Tofauti za mazingira ya shule na uwezo wa wanafunzi huathiri utekelezaji. Mtaala usiozingatia hali halisi huacha baadhi ya wanafunzi nyuma.

Walimu huweza kulazimika kukimbizana na maudhui badala ya kuhakikisha uelewa wa wanafunzi.

Kwa hiyo, mtaala lazima utekelezwe kwa kuzingatia mazingira halisi ili kufikia malengo ya elimu.

14.Mwalimu anachagua mbinu za ufundishaji kulingana na mazoea yake binafsi badala ya mahitaji ya wanafunzi. Eleza athari za uchaguzi huo katika ujifunzaji.

Mbinu zinazotokana na mazoea binafsi huwapuuza wanafunzi wenye mitindo tofauti ya ujifunzaji.

Hali hii husababisha baadhi ya wanafunzi kushindwa kuelewa licha ya juhudi zao.

Motisha ya wanafunzi hupungua wanapohisi mahitaji yao hayazingatiwi.

Kwa hiyo, ujifunzaji unadumaa pale mbinu hazilingani na mahitaji halisi ya wanafunzi.

SEHEMU D: UTAFITI WA KIELIMU, UPIMAJI NA TATHMINI (Alama 15)

15. Uongozi wa shule unatumia takwimu za mitihani pekee kufanya maamuzi ya kielimu.

Eleza mapungufu ya mbinu hiyo kwa mtazamo wa utafiti na tathmini.

Takwimu za mitihani pekee hutoa picha finyu ya hali ya elimu. Hazoneshi mchakato wa ujifunzaji wala sababu za matokeo hayo.

Utafiti wa kielimu unahitaji vyanzo mbalimbali vya data kama uchunguzi, mahojiano, na tathmini endelevu.

Kutegemea mitihani pekee husababisha maamuzi yasiyo na msingi mpana wa ushahidi.

Kwa mtazamo wa tathmini, maamuzi bora hutokana na taarifa nyingi na si alama pekee.

16. Tathmini inayolenga kumpima mwanafunzi badala ya kuboresha ujifunzaji imekuwa ya kawaida. Eleza madhara ya mwelekeo huo katika elimu.

Tathmini ya kupima pekee huongeza shinikizo na hofu kwa wanafunzi.

Hushindwa kusaidia mwalimu kurekebisha ufundishaji kwa sababu inalenga matokeo badala ya mchakato.

Mwanafunzi hujifunza kwa ajili ya mtihani badala ya kuelewa kwa kina.

Hivyo, elimu hupoteza lengo lake la maendeleo ya mwanafunzi kwa ujumla.

SEHEMU E: MISINGI YA ELIMU (Alama 15)

17. Elimu inapochukuliwa kama njia ya kupata ajira pekee, baadhi ya malengo yake ya msingi hupotea. Eleza kwa hoja athari za mtazamo huo kwa jamii.

Elimu inapolengwa ajira pekee hupuuza kukuza maadili, utu, na uzalendo.

Jamii hupata wataalamu wasio na dhamira ya kijamii au maadili mema.

Mshikamano wa kijamii hudhoofika kwa sababu elimu haijengi raia wema bali wafanyakazi tu.

Hivyo, maendeleo ya jamii huwa ya upande mmoja na yasiyo endelevu.

18. Jamii inayotarajia shule itatue matatizo yote ya maadili huweka mzigo mkubwa kwa mfumo wa elimu. Eleza wajibu wa wadau mbalimbali katika elimu.

Wazazi wana wajibu wa kwanza wa kuwajenga watoto kimaadili kupitia malezi na mfano bora.

Jamii ina jukumu la kuimarisha maadili kupitia tamaduni, mila, na ufuatiliaji wa watoto.

Serikali inapaswa kuweka sera na mazingira yanayosaidia elimu yenye maadili.

Shule ni mshirika tu katika mchakato wa malezi, na mafanikio ya elimu yanahitaji ushirikiano wa wadau wote.